

FAROS

"HUONOMPAA VÄKEÄ"

Ina Lange

”Huonompaa väkeä”

Ina Lange

”Huonompaa väkeä”

Kertomus

Suomentanut
Ulla Hänninen

Jälkisanat
Päivi Lappalainen

FAROS
Turku 2010

Alkuteos: ”Sämre folk” (1885), julkaistu salanimellä
Daniel Sten

© Ulla Hänninen, Päivi Lappalainen & Faros-kustannus Oy

Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-5710-13-7

Faros-kustannus Oy
www.faroskustannus.fi

Sisällys

<i>Ina Lange</i> : ”Huonompaa väkeä”	7
I Äiti	11
II Poika	33
III Tytär	54
<i>Päivi Lappalainen</i> : Jälkisanat	218

”HUONOMPAA VÄKEÄ”

Rouva Anne-Charlotte Edgrenille

Rouva Edgren!

Muistanette vielä sen kerran, kun kävimme tutustumassa ”eräseen kotiin”!

Sen pienessä keittiössä vallitsi järjestys, jota varsinkin vaimoväki ymmärtäisi arvostaa. Keittiössä oli nainen, joka valmisti ruokaa huonekunnalle. Saimme sittemmin kuulla, että näkemämme nainen, joka ei ollut erityisen kaunis eikä enää nuorikaan, oli edelleen rakas miehelle, joka jo viisitoista, kaksikymmentä vuotta sitten oli häneen ihastunut.

Ja kuinka hämmästyimmekään, kun kuulimme, että tämä nainen, uskollisen rakkauden kohde, oli ollut jo lähes kymmenen vuotta poliisin valvonnassa.

Emme kuulleet tarinan alkua tai loppua, mutta tämä lyhyt selonteko kiehtoi meitä molempia. En voinut lakata ajattelemasta häntä, ja niinpä melkein tahtomattani syntyi kertomus hänen elämästään. Ensin alkuperä – äiti suomalainen, isä venäläinen, sitten taipumukset, edellytykset ja ympäristö, ja lopuksi kohtalo puolittain itämaisen veren luonnollisena seurauksena. Kaikella tällä halusin etsiä vastausta, selitystä hänelle.

Mutta – minä epäonnistuin. Sen sijaan että olisin puolustanut häntä, totuudenrakkauteni sai minut syyttämään.

Ja jonkinlaista lohtua löysin vain tuon talonpojan

itsepäisestä ja kummallisesta mutta liikuttavasta uskollisuudesta.

Ottakaa siis muistona vastaan pikku kertomukseni ja samalla myös ihailuni niitä näkemyksiä kohtaan, joita olette esittänyt elämän hyvyydestä ja totuudesta!

Kirjailija

I ÄITI

Yksin Jumala tietää, miksi hän otti miehekseen Rellu-Kallen, joka oli niin hirveän ruma. Kun sitä häneltä tivattiin, vastaus oli aina: ”Jonkun kai täytyi ottaa sekin reppana, ja kun kukaan muu ei tuntunut häntä huolivan, niin...”

Jos mies olisi kyennyt huolehtimaan vaimostaan, se olisi selittänyt asiaa. Mutta ei miehestä ollut siihen, tai oli vain puoliksi. Hän oli liian heiveröinen miesten töihin, itse asiassa hänellä oli vain puolet miehen voimista.

– Selkä oli keskeltä poikki jo syntyjään, hän sanoi itse, – ja kun sitä paikattiin, kaikki meni pieleen.

Kyttyrä oli harvinaisen hankala, vino ja korkea. Takkutukkainen pää pisti hartioiden välistä; isot punaiset korvat olivat ulkonevat kuin kulhon kädensijat kuontalon molemmin puolin. Pieni nenä haukkoi ilmaa ja sadetta ilman minkäänlaista luontaista suojaa. Väitettiin, että sitä kautta voi nähdä suoraan hänen ruokatorveensa.

Mies ei ollut kaunis katsella. Mutta silti Kaisa otti hänet. Kaisan täytyi olla mieltä vailla. Sanottiin jopa, että hän oli itse kosinut. Hän oli silloin 19-vuotias, ulkonäöltään ”suurin piirtein kuin muutkin”, ripeä ja tai-

tava; kukaan yläkartanon piioista ei tehnyt talon raskaita töitä yhtä hyvin kuin hän.

Rellu oli ammatiltaan suutari. Hän oli rentustellut soittajana, mutta sen hän sai jättää. Kaisa ei sietänyt muusikon elämää. Hänestä suutarin ammatti oli parempi, varsinkin kun mies oli ainoa suutari koko Lauttasaassa. Verstaana toimi huone ”Torpparimäellä”. Tämä nimen pieni talorivi kummulla peltojen keskellä oli saanut. Talot oli tungettu ahtaasti aitojen väliin liki tietä, joka kulki riihen, latojen ja liinavaateaittojen ohi, ei kovin kaukana tiilitehtaasta.

Siellä oli pari talonröstellöä kallellaan, harmaina ja epäsiisteinä. Piha ja sen polku olivat aina yhtä siivottomat. Kun aurinko paistoi, kuivuva lieju lemusi lämmössä. Kun satoi, koko piha kiilsi mustana syvänä pohjattomana vellinä. Jätteet hukkuivat puoliksi mönjään, tuolla pisti esiin vanha kenkäräja, täällä rikottu lautanen. Toisella laidalla, ylempänä, oli pieni maapläntti, jota sanottiin Rellu-Kallen puutarhaksi. Siellä kitui kaksi pientä karviaismarjapensasta, joiden marjat muistuttivat kooltaan ja väritään lähinnä katajanmarjoja, ja lisäksi pari auringonkukkaa. Ne kantoivat urheasti keltaisia kruunujaan, tirkistivät harvojen lehtien seasta taivaalle auringonsäteitä kohti ja vastustivat epäoikeudenmukaisia olojaan näyttämällä niin sairaalloisen kellertäviltä kuin vain voivat. Perunan taimi taisteli tilasta rehevän tupakan kanssa, mutta multaa oli liian vähän, joten ne molemmat voivat huonosti. Riemullisen ryhdikkäänä kohosi sitä vastoin nokkospuska. Se oli muutta mutkitta tyytyväinen oloihinsa ja kurottui mahdollisimman korkealle talon seinustalla. Rellu-Kalle iloitsi nokkosistaan, ne viihtyivät hyvin ja olivat niin vihreitä, että hänen silmänsä suorastaan virkistyivät niitä katsoessa.

Huone oli yhteinen rengin ja tämän perheen kanssa, synkkä ikävä huone! Mutta kesällä muut työskenteli-

vät ulkona ja Rellu saattoi istua koko päivän yksin ikkunan ääressä, missä pöytäkin oli. Hän työskenteli niin ahkerasti kuin kykeni. Sormet mustina ja naama ruskeana hän istui ompelemassa haisevaa vasikannahkaa. Mutta työ sujui verkalleen. Hänen luontonsa oli sellainen.

Kaisa sitä vastoin makasi insinöörin kuusi-ikkunaisen salin lattialla jynssäämässä ja kuuraamassa; hänen ihonsa oli valkoinen ja kiiltävän puhdas. Ilo oli häntä katsella, teki hän mitä tahansa, leipoi, pani olutta, valoi kynttilöitä, kutoi kangasta tai pesi pyykkiä. Aina hän oli yhtä hyvännäköinen ja hieno, liina harteilla, käsivarret valkeina ja kiinteinä, siisteissä ja sievissä hameissa: hän oli piioista paras.

No, Kaisa siis otti Rellun. Häiden jälkeisenä päivänä hän muutti Torpparimäelle ja renki perheineen muualle. Kuusi päivää hän pesi, kuurasi, hankasi, paikkasi, vasaroi, naulasi ja siisti. Seitsemäntenä hän itki. Mutta maanantaina hän aloitti taas. Pesi, ompeli ja silitti. Rellu-Kallelta kirposi pikilanka ja antura käsistä. Hän istui pihalla pöytänsä ääressä, unohti työnsä ja tuijotti vain suu ammollaan avoimesta ovesta näkyvää Kaisaa. Valkoiset hampaat kiilsivät ja silmät säkenöivät iloa, joka oli niin uutta ja suurta, ettei hän sitä vielä kyennyt tajuamaan. Työ ei oikein edistynyt. Hän ajatteli – onneaan, kaikkia maailman asioita. Kaisaa katsellessa hänen ajatuksensa lensivät kauas pois.

Eräänä päivänä hänen takkinsa joutui perusteelliseen tutkimukseen. Kaisa löysi taskuista jotakin, joka olisi pelästyttänyt kaupunkilaisperheen henkiihieveriin. Mutta Kaisan tunne miestä kohtaan oli ”pitkämielinen ja armahtavainen”. Hän käänsi vuorin nurin ja sisältö juoksi ulos, joka ainoa, olikohan niitä yhdeksän vai kymmenen. Ne laukkasivat pihan poikki ja Rellu-Kalle katseli alistuneena, miten kovakouraisesti Kaisa hyvästeli eräänkin, joka ei kyllin vilkkaasti tahtonut häipyä. Se

oli Rellu-Kallen lemmikki, tuo puolikasvuinen, hänen paras kaverinsa, syntynyt ja kasvanut takintaskussa, rakastettavan kesy yksilö ja juuri se piti nitistää niin julmasti. Ne olivat hänelle rakkaita, nuo ruskeat russakat, ne ymmärsivät häntä, hänen tarvitsi vain hipaista taskunlievettä ja siinä ne olivat – ne tiesivät heti, viisaat eläimet, että saisivat aamiaista, vesivelliä.

Nyt loppui se ilo. Ystävät olivat poissa, kuolleita kaikki. Hänen rakkautensa kesti kuitenkin tämän kolauksen. Kaisan sydän ei sykkinyt näille olennoille, joita hän ymmärtämättömyydessään kutsui loiseläjiksi – mutta Rellu antoi anteeksi ja vaiken. Kaisa piiskasi takin, raaputti sen veitsellä, pesi harjan kanssa, tuuletti ja paikkasi. Sitten oli housujen vuoro – ja viimeiseksi itse isäntä.

Kaisa saunotti hänet, vihtoi tuoreella vihdalla, pesi ja hankasi yltä päältä, ”haudutteli”, hieroi ja hinkkasi. Kaverit virnuilivat, että Kaisa lainasi torpparin muorin keritsimet, joilla Rellu-Kallen pitkä tukka kerittiin viimeistä haituvaa myöten. Hän saippuoi koko pään ja välittämättä vaikeroivan uhrin kärsimyksistä jatkoi niin kauan, että mies oli ihoton silkkaa puhtauttaan. Pikeä ei Relluun jäänyt häivääkään, ei edes sormiin. Päästämättä ääntä Rellu pukeutui toimituksen jälkeen, kömpi vastapestyihin alusvaatteisiin ja meni vaimo vierellään kotiin muistuttaen niin vähän omaa itseään, ettei oikein tiennyt, mikä häneen oli mennyt – hän ei varmaan ollut oikein terve.

Mutta muutaman päivän päästä Rellu-Kalle oli saanut takaisin melkein koko aiemman pintasilauksensa. Hän kantoi kuraa sisään saappaissaan, raahusti ympäriinsä öljyä ja pikeä mukanaan ja likasi kaiken. Kaisa juoksi tuulispäänä perässä, hiekkaa ja harja paljussa, kiehuva vettä kattilassa. Rellu sai heittää nahan käsistään. Kerran häntä vähän kopautettiin nenävarteen, mutta se oli vahinko, vakuutteli Kaisa vilpittömästi.

Ja jos suutarin tupaan poikkesi entisiä ystäviä tiilitehtaalta, merkillistä kyllä, juuri silloin oli tulenpalava kiire laittaa iso pyykkipata lämpiämään. Kaisa pisti tuoretta katajaa kolmijalan alle ja – aina oli ongelmaa vedon kanssa, savu ja katku tulivat sisään ja vieraat saivat luvan mennä ulos ja saman tien sinne, mistä olivat tulleet.

Jos ei savu auttanut, tuvassa alkoi suursiivous. Kattilan koko sisus hujautettiin lattialle ja höyryävän kuuma aalto pyyhki kaiken, piti varoa polttamasta saappaitaan.

Eikä Rellun auttanut lähteä ulos muiden kanssa, kun ”pikkuneidin kenkien paikkaaminen” oli aivan liian kiireistä, piti olla valmista viimeistään parin tunnin kuluttua.

Samalla kun kaverit, eli entinen ryyppyporukka, astuivat ulos ovesta, tuprusi katajankatku avatun räppänän kautta piipusta ulos ja tulviva luuttuamisvesi kuivui kuin ihmeen kautta, kiitos varsiluudan ja rättien. Mutta pian kiehui ruisjauhoppuuro poristen pienessä rautakattilassa ja lämpimät täyteläiset huulet suikkasivat suukon Rellulle. Tällaisissa tilanteissa Kaisan silmissä leikki hauska ilkikurinen ilme – mutta se hävisi pian.

Kun kesä hiipui, Kaisa alkoi näyttää ajoittain väsyneeltä. Hän taisteli urhoollisesti, taisteli luudan, harjan ja huiskan kanssa, raatoi ja ponnisteli likaa ja siivottomuutta vastaan, mutta – työ oli loputonta. Rellu oli tottunut, syntynyt sen keskelle, eikä ollut helppoa häntä muuttaa.

Viereisessä huoneessa oli liuta lapsia ja Torppari-mäen perheet olivat Rellun kaltaisia. Kaisa eli korvia myöten siivottomuudessa, sitä tuli vastaan ulkona ja sisällä, tunki kaikkialta, levisi, pilasi ja tuhosi. Hän vastusti, taisteli, ensin hyvällä, hymyillen, leikkiä laskien ja hurtilla huumorilla, myöhemmin rohkeutensa menettäneenä, väsähtäneellä tarmolla ja vakavana.

Rellu-Kalle oli hyvä hänelle ja häneen tyytyväinen. Menneet olivat menneitä. Rellulle nykyisyys oli erilaista, kylläkin uutta, mutta parempaa.

Rellun valtasi nykyään aina silloin tällöin väsymys kesken työpäivän. Hän ei vain jaksanut, nyt vielä vähemmän kuin ennen. Kaisa rohkaisi ja piristi häntä, mutta mikään ei auttanut. Hänen käsivartensa valahtivat alas, sormet kirposivat työstä, ompelus putosi käsistä. Silmät peittyivät ikään kuin sumuun, hän ei nähnyt oikein hyvin.

Se meni ohi hetken kuluttua, ja Rellu saattoi taas aloittaa. Mutta oli parempi katsoa Kaisaa. Tämä pesi pyykkiä. Valkoiset käsivarret olivat punertuneet. Punaiset posket olivat vaalenneet. Eivätkä terveen täyteläiset huulet enää olleet niin verevät ja kiinteät. Töitä Kaisa teki yhtä kovasti, koko päivän – ja puolen yötä.

Silti vallitsi suuri köyhyys. Ei puute, ei, kaukana siitä, vain köyhyys. Aina oli siistiä ja puhdasta, mutta Rellu ei viihtynyt. Hänen sielunsa viihtyi, mutta ruumis ei. Hänen silmänsä alkoivat kiiltää, ehkä hiljaista onnea säteillen, ehkä jonkin kuumeen vuoksi, jota hän ei itse tuntenut. Hänen ruskea lian värjäämä ihonsa kalpeni ja hänen hiuksensa saivat harmahtavaa sävyä... Johtui ehkä saippuasta, tai kai se oli jotain muuta...

Kaisa oli kaivanut syvän ojan koko Torpparimäen ympäriille ja pihan poikki. Likavesi sai poistumisväylän ja lieju kuivui. Hän putsasi ja haravoi kaikkialta, laittoi tunkion ulkokuoneen taakse, järjesteli minkä taisi. Hän kasteli ”puutarhan”, kitki, typisti ja ohjaili.

Auringonkukat siemensivät. Syksy tuli toden teolla. Eräänä kauniina päivänä Rellu nukahti lestinsä ääreen, istui ja nukkui kesken hehkeintä aamupäivää. Pääparka oli valahtanut alas, kädet roikkuivat velttoina sylissä. Kaisa tönäisi häntä, ravisti haurasta olemusta, sai hänet hereille ja nauroi entiseen tapaansa, kun mies avuttomasti ja anteeksipyydellen katsoi häneen: –

”HUONOMPAA VÄKEÄ”

on vaikuttava romaani lauttasaarelaisen Kaisan ja ennen kaikkea hänen tyttärensä Nadjan elämästä 1800-luvun lopun Helsingissä ja Pietarissa. Alun perin Ruotsissa vuonna 1885 ilmestynyt romaani on suomalainen vastine *Émile Zolan* kantaaottavalle, yhteiskuntakriittiselle naturalismille.

Ina Lange (1846–1930) oli suomalainen pianisti ja kirjailija, joka loi uransa Ruotsissa ja Tanskassa ja kirjoitti pääasiassa salanimen *Daniel Sten* suojissa.

Ina Langen pääteos ”Huonompaa väkeä” ilmestyy nyt ensi kertaa suomeksi.

FAROS

www.faroskustannus.fi

9 789525 710137